

Gruppehold av hester – håndtering ved uttak og skader

GRETE HELEN MEISFJORD JØRGENSEN¹, KJERSTI ELISABETH FREMSTAD¹, CECILIE MARIE MEJDELL² OG KNUT EGIL BØE¹
Universitetet for Miljø- og Biovitenskap, Institutt for Husdyr- og Akvakulturvitenskap¹, Veterinærinstituttet, Institutt for Dyrehelse²

Innledning

Mange negative effekter av individuell oppstalling og isolasjon av hester har blitt dokumentert de siste årene (for eksempel Søndergaard og Ladewig, 2004). Til tross for dette holder mange hesteeiere fast ved tradisjonelle oppstallingssystemer. De er redd for at gruppehold vil medføre skader og at hesten blir vanskelig å fange inn og separere fra de andre når den skal trenes eller ris. De fleste ulykker med hest som involverer personskade, påføres unge jenter (Chitnavis et al., 1996) og er relatert til å falle av eller å bli kastet av hesten (Giebel et al., 1993; Keeling et al. 1999), dernest kommer skader fra spark (Thomas et al., 2006), å bli tråkket på eller henge fast i hestens utstyr (for eksempel Chitnavis et al., 1995). Det finnes imidlertid ingen studier som viser risikoen for personskader i forbindelse med å håndtere eller å separere en hest fra en sosial gruppe.

Formålet med denne studien var å undersøke hvor vanskelig det var å gå inn, fange, håndtere og separere en hest fra en etablert gruppe og å beskrive hest-menneske interaksjoner, forhold ved gruppen eller det daglige stedet av hestene som kunne påvirke dette.

Materiale og metode

Vi kontaktet 34 staller i Akershus og Buskerud som hadde en eller flere grupper av hester som hadde gått sammen i minst 3 uker. Fra 14 av disse stallene ble totalt 20 grupper med minst 5 hester i hver valgt ut. Vi besøkte hver gruppe og observerte uthentinger på følgende måte: en og en hesteeier eller ansvarshavende som kjente målhesten godt, gikk inn til hestene og satte på den grime med leietau. Hver slik uthenting (5 per gruppe) ble videofilmet med et håndholdt digitalt videokamera, samtidig som en observatør scorete adferden til målhesten og adferden til de andre hestene i gruppen ved hjelp av direkte observasjon.

Direkte etter uttaket startet en separasjonstest der målhestens adferd ble registrert i to minutter mens den ble holdt utenfor syne fra de andre hestene. Den ble så undersøkt for ytre skader som ble kategorisert etter følgende skala: 0: ingen sår/skade, 1: hårløst parti, 2: overfladisk sår og/eller liten hevelse, 3: lite kutt

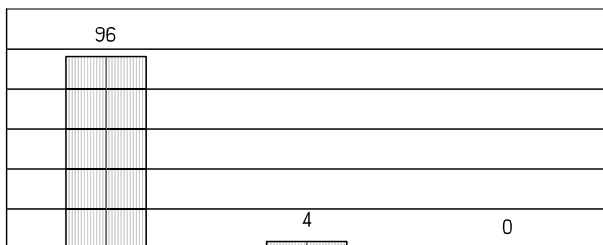
gjennom huden eller større hevelse, 4: større kutt gjennom huden med skader på underliggende vev, 5: omfattende, alvorlig skade med langvarig funksjonstap. Hvor på kroppen disse skadene var ble notert. Halthet ble vurdert mens hesten ble leid i skritt som ikke halt eller ikke halt.

Opplysninger om hestene, gruppene og det daglige stellet ble registrert ved at hesteeier og stalleier besvarte et detaljert spørreskjema. Det var generelt få store grupper med mer enn 10 hester (4), mens 16 grupper besto av 5-10 hester. Alle stallene overholdt minste anbefaling for plass per hest på 300 m² per dyr (LMD, 2006). Hestene representerte mange ulike raser og fordelte seg i alderskategorier som følger: 16 hester var mellom 1 og 4 år gamle, 75 hester var 5-17 år og 9 hester var over 18 år. Kjønnfordelingen var 47 hopper, 49 vallaker og 4 hingster. De fleste stallene holdt hestene individuelt i boks eller på spilt om natten, og slapp dem sammen i grupper på dagtid. Totalt 9 grupper hadde fri tilgang på grovfôr mens 6 grupper gikk fortsatt på beite eller ble føret i tillegg til beite og 5 grupper fikk alt grovfôr tildelt 2-4 ganger per dag.

Nittiåtte % av uthentingene ble utført av kvinner og bare to menn deltok i undersøkelsen. Personene som deltok fordelte seg i tre alderskategorier som følger: 10-20 år (20 %), 20-30 år (29 %), over 30 år (51 %). I alt 77 % av hesteeierne som deltok i undersøkelsen mente at gruppeholdet var uproblematisk, mens 23 % mente det var "ok".

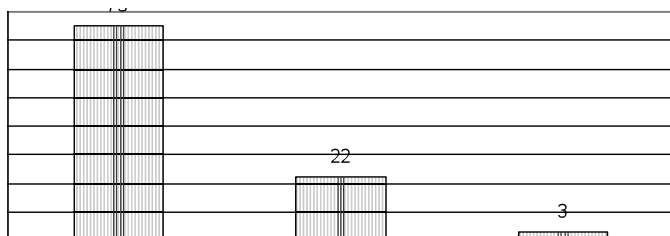
Resultater

Bare i en av 100 uthentinger gikk hesten vekk fra personen og ble derfor ikke fanget ved første forsøk. I 90 uthentinger holdt de andre hestene seg på avstand fra personen og målhesten, mens i 10 tilfeller nærmet de andre hestene seg på en "ikke-truende" måte. Fire hester stoppet eller sprang ut under leining, de resterende 96 hestene fulgte etter mennesket uten å nøle (figur 1).

Figur 1. Målhestens adferd under uthenting (tall over kolonner viser antall hester).

Etter at personen var begynt å leie målhesten med seg mot porten var de andre hestene i gruppen generelt lite i veien. I 22 tilfeller flyttet ikke de andre hestene seg for mennesket men fulgte etter på en ”ikke-truende måte”, mens i kun 3 tilfeller nærmet de andre hestene seg målhesten på en truende måte (figur 2).

Figur 2. De andre hestenes adferd under uthenting av målhest (tall over kolonner viser antall hester).

I separasjonstesten stod 71 hester rolig, mens 27 hester tok noen steg fram eller tilbake, uten at personen hadde vansker med å holde den. To hester prøvde å komme seg fri fra leieren, en av disse var en ung hingst med lite erfaring med å bli separert fra andre hester.

Totalt 28 hester (28 %) hadde ingen synlige skader på kroppen (kategori 0). Langt de fleste skadene som ble registrert var innen kategori 1 og 2 (hårløs flekk: 78 % og overfladisk sår i huden 17 % av skadene), mens 3 % av skadene tilhørte kategori 3. Ingen alvorlige skader (kategori 4 og 5) eller haltheter ble funnet. De fleste skadene ble funnet på bakparten (24 %) og siden av hesten (20 %). Yngre hester hadde mer skader (gjennomsnitt \pm SE: 6.6 ± 1.1 skader) enn eldre hester (1.8 ± 1.5 skader) ($F_{2,90}=6.2, P=0.003$).

Ingen konkrete faktorer vedrørende stallforhold og rutiner kunne forklare hvor problematisk det var å fange og leie ut en hest fra gruppen i denne undersøkelsen.

Diskusjon

Det ble ikke avdekket vesentlige problemer eller farlige situasjoner ved innfangning og uthenting av hester som ble holdt i grupper, til tross for at hele 20 % av disse uthentingene ble utført av unge jenter. De aller fleste hestene ble fanget ved første forsøk og fulgte med personen uten negativ innblanding fra de andre hestene i gruppen. Våre observasjoner stemmer altså godt overens med hesteeiernes oppfatning av gruppeholdet. I de tilfeller hvor andre gruppemedlemmer nærmet seg målhesten på en truende måte (figur 2), kan dette tenkes å være på grunn av

forskjeller i rang mellom målhest og en annen hest som målhesten må forbi på vei mot porten. Derfor bør personen som prøver å fange og leie en hest ut av en gruppe være klar over rangfordelingen slik at andre hester kan passeres på trygg avstand. Selv om vi her ikke kunne identifisere gitte faktorer ved driften som vanskeliggjør eller forenkler uthenting, er det imidlertid mulig at plassering av før og vann nært porten medfører en uønsket konsentrasjon av hester i trafikkområdet. Dette vil igjen gjøre det vanskeligere å få en lavere rangert hest forbi eller unngå at en annen hest sniker seg gjennom porten samtidig som målhesten.

De fleste registrerte skader tilhørte kategori 1 og 2, og ingen alvorlige skader eller haltheter ble registrert. Unge hester hadde mer skader enn eldre hester, noe som trolig kan forklares med at yngre dyr leker mer med hverandre (Fraser, 1992). Følgelig vil yngre hester ha flere hårløse flekker i pelsen, uten at dette nødvendigvis er et tegn på dårlig velferd for dyret, snarere tvert imot.

Konklusjon

Det var generelt lite problematisk for mennesket å gå inn, fange og separere en enkelt hest fra en gruppe bestående av minst 5 dyr. Ingen alvorlige skader eller haltheter ble funnet i denne undersøkelsen

Referanser

Fullstendig referanseliste fås ved henvendelse til Grete Helen Meisfjord Jørgensen.